

AKTYWNOŚĆ RUCHOWA LUDZI W RÓŻNYM WIEKU

NR (20) 4/2013

Z myślą o bezpieczeństwie

Publikację wspiera Grupa PZU SA

Partnerem publikacji jest IASK

Nr (20) 4/2013
ISSN 2299-744X

arlrw.univ.szczecin.pl

ADRES REDAKCJI:

Al. Piastów 40b
71-065 Szczecin

Zespół redakcyjny:

Redaktor naczelna i redakcja naukowa: dr hab. prof. nadzw. Danuta Umiastowska
danuta_umiastowska@univ.szczecin.pl
tel. (91) 444 27 60

Sekretarz Redakcji: Milena Schefs
aktywnosc.sekretariat@gmail.com

Współpraca - recenzenci:

prof. dr hab. Wiesław Siwiński
prof. dr hab. Zbigniew Szot
dr hab. Ewa Dybińska, prof. AWF
dr hab. Tadeusz Rynkiewicz, prof. AWF
dr hab. Ewa Szczepanowska, prof. US.

Korekta: Małgorzata Mazur

Redakcja techniczna: Natalia Mirowska

Opracowanie graficzne, DTP: Maciej Umiastowski

Wydawca: Wydawnictwo Promocyjne „Albatros” Szczecin 2013
www.wydawnictwoalbatros.pl
redakcja@wydawnictwoalbatros.pl

SPIS TREŚCI

Ała Danilenko	
Aktywność ruchowa kobiet w ciąży	5
Grażyna Hagel	
Kinezytaping w leczeniu urazów sportowych.....	13
Lila Pławińska, Ewa Szczepanowska, Mariia Lazarowych	
Formy spędzania czasu wolnego osób aktywnych zawodowo Szczecina	17
Józef Tatarczuk	
Wiek menarche dziewcząt województwa lubuskiego i dolnośląskiego w świetle uwarunkowań środowiskowych i społecznych	29
Danuta Umiastowska, Katarzyna Kacprzyk	
Przygotowanie ucznia do całonocnej aktywności ruchowej jako efekt pracy nauczyciela wychowania fizycznego (doniesienie z badań)	41
Danuta Umiastowska, Hanna Żółtowska	
Wydolność samoobsługowa ludzi w wieku podeszłym na przykładzie mieszkańców domów pomocy społecznej w Szczecinie.....	49
Arkadiusz Wołoszyn, Joanna Kuriańska-Wołoszyn, Marta Umiastowska	
Uwarunkowania społeczno-gospodarcze aktywności żeglarskiej na przykładzie działalności prowadzonej na Pojezierzu dobiegniewskim	59

Arkadiusz Wołoszyn¹, Joanna Kuriańska-Wołoszyn², Marta Umiastowska³

¹ Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim,

² Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wielkopolskim,

³ Szczecińska Szkoła Wyższa Collegium Balticum.

Uwarunkowania społeczno-gospodarcze aktywności żeglarskiej na przykładzie działalności prowadzonej na Pojezierzu dobiegniewskim

Słowa kluczowe: żeglarstwo, przemiany
społeczno-gospodarcze, Pojezierze
Dobiegniewskie

Wstęp

Wiedza dotycząca uwarunkowań aktywności społecznej jest niezwykle ważna w momencie przyjmowania kryteriów wyboru wiodących, regionalnych form i sposobów działalności turystycznej, rekreacyjnej lub sportowej. Dokonane wybory są podstawą tworzenia dokumentów strategicznych i programowych przygotowywanych przez organizacje społeczne i urzędy administracji państwowej różnego szczebla. Konsekwencją takich wyborów są działania planistyczne i inwestycyjne, w efekcie których powstają elementy infrastruktury przestrzennej pozwalającej na realizację wskazanych celów społecznych wybranymi formami i sposobami [1]. Trafność inwestycyjna, warunkowana często wysokimi kosztami, może zatem okazać się faktycznym napędem dla rozwoju sportu, rekreacji i turystyki w regionie [2]. W tym kontekście próba wskazania związku wykorzystywanych form rzeczowej aktywności z sytuacją społeczno-gospodarczą, zmieniającą się wielokrotnie we wskazywanym, niemal stuletnim okresie badawczym, wydaje się mieć szczególnie duże znaczenie. Retrospektywne spojrzenie na prowadzoną działalność pozwala bowiem ocenić trafność poczynionych onegdaj inwestycji, daje podstawę do formułowania prognoz rozwoju tej działalności, oceny planowania inwestycyjnego

lub wpływu braków takich planów oraz oceny możliwości sprostania zasadom zrównoważonego rozwoju [3].

Żeglarstwo definiowane jest ogólnie jako rodzaj aktywności ludzkiej związanej z uprawianiem sportu, turystyki i rekreacji na sprzęcie o napędzie żaglowym [4], a bardziej dosadnie jako aktywność ludzka polegająca na świadomym i zorganizowanym działaniu pojedynczej osoby lub całego zespołu w przestrzeni nawodnej przy wykorzystaniu sprzętu pływającego oraz warunków, głównie wietrznych, panujących na akwenie żeglugowym [5]. Już zatem na etapie definiowania pojęcia możemy wskazać cały szereg zależności mających wpływ na rozwój żeglarstwa realizowanego na jeziorach. Wśród najważniejszych czynników determinujących ten rozwój wymieniane są warunki przestrzenne, głównie przyrodniczo-geograficzne [6]. Kolejne elementy warunkujące działalność żeglarską związane są już z sytuacją społeczno-gospodarczą, która rzutuje na organizację, a więc na system żeglugowy, szkoleniowy oraz sposoby zrzeszania się i zarządzania [7]. Stan organizacyjny ma bowiem swoje bezpośrednie przełożenie na popularność wybieranych celów oraz dostosowanych do tych potrzeb form żeglowania, a głównie stopnia ich złożoności zobrazowanego w tabeli 1.

Tabela 1

Formy uprawiania żeglarstwa wykorzystywane w różnych jego dziedzinach, przedstawione z uwzględnieniem stopnia złożoności

dziedziny żeglowania	formy uprawiania żeglarstwa			
	formy podstawowe	formy złożone	formy zaawansowane	formy specjalistyczne
żeglarstwo sportowe	formy zabawowe, trening nauczania podstaw, regaty szkoleniowe	trening podstaw, elementy treningu ukierunkowanego, regaty klubowe	trening ukierunkowany, regaty eliminacyjne	trening specjalistyczny, regaty o randze mistrzowskiej, zgrupowania kadrowe
żeglarstwo rekreacyjne	lekcje podstaw, formy zabawowe, żeglowanie relaksacyjne	regaty rekreacyjne, kursy i obozy żeglarskie, imprezy rekreacyjne	regaty turystyczne, parady, obozy na stopnie żeglarskie	masowe imprezy rekreacyjne, złoty żeglarskie
żeglarstwo turystyczne	wycieczki żeglarskie	rejsy weekendowe	rejs wielodniowy	rejs wiotygodniowy

Źródło: opracowanie własne

Wyżej zarysowane rozważania teoretyczne przyczyniły się do podjęcia próby prześledzenia zmian jakie zachodziły na obszarze Pojezierza Dobiegniewskie-

go pod kątem wykorzystania poszczególnych form żeglarskich na przestrzeni wielu dziesiątków lat, bo od początku dwudziestego wieku do czasów obecnych. Przyjęto założenie, że w ten sposób zostanie ukazany wpływ zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej na zmiany jakościowe i ilościowe w sposobach uprawiania żeglarstwa. Założono również, że przyjęty sposób analizy dziejów pozwoli uwidocznic ponadczasowe wartości terenu, stwarzającego bowiem warunki dla zmiennych upodobań żeglarskich, realizowanych odmiennymi formami w wyróżnionych okresach. Przyjęto także hipotezę istnienia ponadczasowej formy żeglowania, która powinna być uznana za markowy produkt żeglarski głównie dlatego, że mimo zmiennych okoliczności jest ciągle wykorzystywana na tym terenie [8].

Metody badań

Badania oparto o analizę dokumentów i materiałów znajdujących się w archiwach instytucji społecznych i administracyjnych oraz organizacji żeglarskich działających na tych terenach. Poddano także analizie literaturę przedmiotową, wykorzystano materiały zgromadzone i udostępnione na stronach internetowych gminy Dobiegniew i Strzelec Krajeńskich pod względem rozwoju infrastruktury żeglarskiej. Sięgnięto również po zasoby informacji i zdjęć archiwalnych zamieszczonych na niemieckich stronach internetowych dotyczących Woldenbergu (Dobiegniewa) oraz Friedebergu (Strzelec Krajeńskich) przed 1945 rokiem. Posłużono się również wywiadem jako źródłem wiedzy bezpośredniej, odnajdując świadków związanych z rozwojem żeglarstwa na tych terenach.

Teren badań

Pojezierze Dobiegniewskie leży na granicy dwóch województw: lubuskiego i zachodnio-pomorskiego. Większość obszaru badań znajduje się na terenie powiatu strzelecko-drezdeńskiego w województwie lubuskim, są to gminy Strzelce Krajeńskie oraz Dobiegniew. Powierzchnia Pojezierza Dobiegniewskiego została ukształtowana przez procesy glacialne, zlodowacenia bałtyckiego; jest wysoczyzną moreny dennej o charakterze pojeziernym, zajmującą obszar 580 km² z kulminacją wysokości bezwzględnej osiagającej 118 i 121 m. n.p.m [9]. Misy większych zbiorników tu występujących posiadają przeważnie długie i wąskie obrysy, wysokie brzegi, a ich dno jest nierówne i bardzo zróżnicowane, niektóre jeziora osiagają znaczną głębokość (tabela 2). Najmniej liczne są jeziora o powierzchni powyżej 50 ha ale zajmują one największą powierzchnię, bo ponad 50% ogólnej powierzchni jezior tych terenów [10].

Tabela 2

Główne dane morfometryczne badanych jezior.

nazwa jeziora	najbliższa miejscowość	maksymalna szerokość i długość [m]	powierzchnia lustra wody [ha]	maksymalna i średnia głębokość [m]
Osiek	Ługi, Osiek, Chomętowo, Dobiegniew	1 600 / 10 000	538,9	35,3 / 10,0
Lipie	Długie	1 620 / 2 700	174	42 / 12,7
Wielgie	Dobiegniew	770 / 3 290	138,9	6,8 / 2,2
Słowie	Derkacze, Wołogoszcz	400 / 3 200	92,5	28,3 / 13,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [11]

Większe jeziora Pojezierza Dobiegniewskiego tworzą kompleksy jeziorne połączone ciekami wodnymi. Największy taki kompleks położony jest niemal w centrum regionu wokół Jeziora Osiek. Tworzą go eutroficzne jeziora: Lipie, Słowa, Kokno, Kokienko oraz Osiek ze swoimi odnogami: Ogardzką i Żabią; połączone są licznymi ciekami i uchodzą wspólnie do Jeziora Wielgie (nazywanego także Jeziorom Dobiegniewskim), a stąd dalej Mierzęcką Strugą do Drawy. Zakres terytorialny pracy obejmuje cztery jeziora Pojezierza Dobiegniewskiego: Wielgie, Lipie, Słowa i Osiek, które tworzą kompleks jeziorny o powierzchni niemal 950 ha.

Przebieg działalności żeglarskiej do 1945 roku

Pojezierze Dobiegniewskie do 1945 roku leżało na terenie Nowej Marchii i należało do państwa niemieckiego. Tereny te bogate w rzeki i jeziora eksplorowane były przez okolicznych mieszkańców do połowu ryb. Wykorzystywano do tych celów proste łodzie wiosłowe, a od lat dwudziestych dwudziestego wieku zaczęły pojawiać się łodzie zaopatrzone w jeden bądź dwa żagle. Pojezierze Dobiegniewskie w pierwszej połowie dwudziestego wieku predestynowało do regionu wypoczynkowego, a Woldenberg (Dobiegniew) do roli miejscowości letniskowej. Miasto leżało na trasie Berlin–Kaliningrad, posiadało regularne połączenia kolejowe z Drezna, Berlina i Landsbergu. Istniejące połączenia kolejowe i drogowe umożliwiały przyjazd osobom chcącym spędzać czas wolny w miejscowości otoczonej kompleksami leśnymi, jeziorami z ciekawą bazą turystyczną i rekreacyjną. Na początku lat trzydziestych XX wieku w Woldenbergu można było korzystać między innymi z pięciu kortów tenisowych, nowoczesnej strzelnicy z dwudziestoma stanowiskami, z sali gimnastycznej, boiska, placu zabaw dla młodzieży, realizować wycieczki piesze i rowerowe po oznaczonych trasach turystycznych. Bliskość jeziora dawała możliwość uprawiania, wędkarstwa, wioślarstwa oraz żeglarstwa. Na pobliskich

jeziorach realizowano również wycieczki żeglarskie na łodziach zbudowanych i wyposażonych dla takich celów, które uwidaczniają widokówki z tamtego okresu¹. Działalność żeglarska była zatem nastawiona na obsługę weekendową, wolnozasową nielicznych, zamożnych mieszkańców oraz przyjezdnych turystów, którzy głównie uprawiali żeglugę relaksacyjną bądź kilkugodzinną wycieczkę po takich jeziorach jak Large Woldenberger (Wielgie) oraz Hamersdorfer (Osiek)[12].

Wybuch II wojny światowej w 1939 roku zburzył cały porządek ówczesnego świata, a rozwój żeglarstwa został zahamowany. Na terenie Woldenbergu powstał największy jednonarodowościowy obóz w III Rzeszy, w którym osadzono polskich jeńców². W Oflagu IIC Woldenberg, pomimo wielu szykan ze strony Niemców, rozwijało się obok życia kulturalno-oświatowego, dobrze zorganizowane życie sportowe. Utworzony został Wydział Sportu i Wychowania Fizycznego, który oprócz propagowania aktywnego udziału w zajęciach sportowych, prowadził szkolenia i kursy, między innymi: sędziowskie, na masażystów, na wychowawców fizycznych itd. Dużym zainteresowaniem cieszyły się także teoretyczne kursy żeglarskie, prowadzone na wysokim poziomie, a zakończone egzaminem na poszczególne stopnie żeglarskie. Wśród prowadzących kursy wielu było oficerów marynarki wojennej, oraz kapitanów żeglugi wielkiej (między innymi: kapitan Kazimierz Michalski oraz kapitan Kazimierz Metler) [14].

Przebieg działalności żeglarskiej w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

Koniec II wojny światowej w 1945 roku był jednocześnie początkiem obowiązywania nowego podziału politycznego w Europie. W wyniku ustaleń Jałtańskich, powstała wówczas Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL), która uzyskała nowe granice, skutkiem czego tereny Pojezierza Dobiegniewskiego leżące dotychczas na terenach Nowej Marchii stały się polskie. Zmiany administracyjne, polityczne i gospodarcze wprowadzane zaraz po wojnie spowolniły rozwój żeglarstwa na tych terenach. Niewątpliwie okoliczni mieszkańcy wykorzystywali bogate zasoby terenów pojeziernych do połowu ryb i sporadycznie do spędzania czasu wolnego nad jeziorami. Do końca lat pięćdziesiątych dwudziestego wieku były to indywidualne

¹ www.woldenberg-neumark.eu

² Początkowo obóz przeznaczony był dla polskich jeńców szeregowych i podoficerów. Został założony 28 września 1939 roku i funkcjonował jako Stalag II C Woldenberg w odległości około 1 km od miasta Dobiegniew. Obóz istniał do 21 maja 1940 roku, kiedy przemianowany został na obóz dla oficerów Oflag II C Woldenberg. Jeńców szeregowych przeniesiono z Dobiegniewa, do Stalagu II C w Greifswaldzie. W ich miejsce zwożono do Dobiegniewa polskich oficerów z wielu różnych obozów znajdujących się na terenie Niemiec. Po upadku Powstania Warszawskiego do oflagu przywieziono 100 wyższych oficerów Armii Krajowej. W dniu 1 stycznia 1945 roku w obozie znajdowało się 5 985 oficerów i 692 jeńców niższych stopniem. Obóz istniał do 25 stycznia 1945 roku [13].

i nader rzadkie formy aktywności żeglarskiej mieszkańców okolicznych miejscowości, polegające głównie żeglowaniu relaksacyjnym na małych jachtach własnej produkcji lub na nielicznych jednostkach pozostawionych przez Niemców [10]. Pierwsze zorganizowane formy uprawiania żeglarstwa na tych terenach pojawiły się w utworzonej w 1961 roku sekcji żeglarskiej przy Klubie Wodnym Ligi Przyjaciół Żołnierza z Gorzowa Wielkopolskiego. W 1962 roku sekcja zmieniła nazwę na: Sekcję Żeglarską Klubu Wodnego Ligi Obrony Kraju (LOK) Gorzów Wlkp. Żeglarze stacjonowali nad Jeziorem Lipie w miejscowości Długie, które stało się centralnym miejscem rozwoju żeglarstwa na terenie Pojezierza Dobiegniewskiego. Sekcja w 1970 roku uległa przeobrażeniu i powstał Jacht Club „Budowlani” LOK Gorzów Wlkp., który od 1976 roku działał pod nazwą Klub Żeglarski „West” LOK Gorzów Wlkp. [15]. W 1976 roku „West” zrzeszał 59 członków i posiadał następujące jachty: Omega – 5 sztuk, OS – 1 sztuka, Cadet – 2 sztuki i inne jednostki o powierzchni do 10 m² żagla – 2 sztuki [16].

Zmiany administracyjne kraju i utworzenie w 1975 roku województwa gorzowskiego otworzyło drogę do powołania 2 grudnia 1975 roku Gorzowskiego Okręgowego Związku Żeglarskiego (GOZZ) zrzeszającego kluby z nowego województwa. Od tego momentu zaczęła wzrastać liczba klubów i stowarzyszeń zajmujących się żeglarstwem sportowym i turystycznym na jeziorach Pojezierza Dobiegniewskiego. W 1975 roku powstał „Zespół Pilota” przy Komendzie Chorągwi Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP) w Gorzowie Wielkopolskim zajmujący się działalnością żeglarską. W 1977 roku powołano Harcerski Klub Żeglarski „Szkwał” Strzelce Krajeńskie, a w 1981 roku Harcerski Klub Żeglarski „Panta Rhei” Komendy Hufca ZHP Gorzów Wlkp. W 1986 roku początek swojej działalności datuje Młodzieżowy Klub Żeglarski „Hals” LOK Gorzów Wlkp. (powołany z sekcji regatowej Klubu „West” LOK) [17]. Dynamiczny rozwój żeglarstwa na Pojezierzu Dobiegniewskim miał zatem związek z powstaniem województwa gorzowskiego oraz powołaniem do życia GOZZ. Wśród głównych zadań GOZZ wymieniano organizację i rozwój żeglarstwa we wszystkich jego formach, podnoszenie poziomu żeglarstwa regatowego oraz prowadzenie działalności wychowawczej i propagującej rekreację wodną. Powyższe działania realizowane były na pięciu płaszczyznach: szkoleniowej, sportowej, turystycznej, kulturalno-propagandowej oraz technicznej [18].

Warto zaznaczyć, że pierwsze szkolenia żeglarskie na Pojezierzu Dobiegniewskim odbyły się dużo wcześniej bo już w 1964 roku w miejscowości Długie na Jeziorze Lipie. Organizatorem tego szkolenia był gorzowski oddział LOK, a kadre stanowili Zdzisław Morawski, Adam Lubiński i Zbigniew Grochowski. Młodzież uczestnicząca w tym szkoleniu we wrześniu 1964 roku została „pasowana” przez Okręgowy Związek Żeglarski w Poznaniu na polskich żeglarzy sportowych [12]. Dwa lata później w 1966 roku odbył się pierwszy kurs na stopnie żeglarskie, po których patenty żeglarza zdobyło 57 osób, a sternika jachtowego 12. Od tego mo-

mentu co roku organizowano nad Jeziorem Lipie obozy szkoleniowe i kursy szkoleniowe zakończone egzaminem na poszczególne stopnie żeglarskie. Z chwilą powołania GOZZ, kursów zaczęło przybywać, realizowane były głównie w formie obozów żeglarskich. Największy napływ młodych ludzi do udziału w kursach żeglarskich przypadł na lata 1985–1989, kiedy to zorganizowano 51 kursów, w których przeszkolono 1360 osób [20]. Obok działalności szkoleniowej na patenty żeglarskie, na Pojezierzu Dobiegniewskim organizowano regaty żeglarskie mające na celu podniesienie poziomu sportowego. W 1979 roku powstała sekcja regatowa w KŻ „West” LOK. Zajęcia dzieci i młodzieży odbywały się nad Jeziorem Lipie, a szkolenie przeprowadzano w klasach przygotowawczych. Niewielka liczba rozgrywanych regat, miała głównie charakter regionalny. Spowodowane to było małą liczbą klubów żeglarskich uprawiających wyczynowo żeglarstwo oraz skromne nakłady finansowe, które przekładały się na jakość i liczbę sprzętu żeglarskiego. Realizowano głównie mistrzostwa okręgu w klasach przygotowawczych i w klasie Omega. Spośród regat o zasięgu ogólnokrajowym w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych zorganizowano Mistrzostwa Polski LOK w klasach przygotowawczych oraz cykliczne regaty żeglarskie rozgrywane z okazji 22 lipca w klasie Omega, w których startowało średnio 20 załóg z różnych regionów kraju [21]. Drugim klubem żeglarskim zajmującym się szkoleniem dzieci i młodzieży w tym okresie był Młodzieżowy Klub Żeglarski „Hals” LOK Gorzów Wlkp. Klub w 1988 roku otrzymał do zagospodarowania teren i obiekty po byłej wypożyczalni sprzętu wodnego nad Jeziorem Lipie. Pozyskane pomieszczenia socjalne, warsztatowe, hangary oraz nabrzeże wymagały remontu oraz modernizacji i dostosowania dla potrzeb żeglarstwa. Klub w 1988 roku posiadał następujący sprzęt pływający: łódzie typu fin – 1 sztukę, typu optymista – 7 sztuk, typu Cadet – 8 sztuk, Ok.Dinghy – 4 sztuki, typ 420 – 1 sztukę, jedną motorówkę oraz jedną łódź wiosłową [22]. Żeglarska działalność szkoleniowa oraz sportowa na jeziorach Pojezierza Dobiegniewskiego była preferowana głównie w tym okresie. Indywidualne formy rekreacyjnego żeglarstwa były mniej popularne, bo niewielka była liczba żeglarzy posiadających własne jednostki żaglowe. Kluby żeglarskie, które posiadały najwięcej jachtów różnych typów realizowały tę formę w trakcie kursów i obozów szkoleniowych. Przykładem takiego działania był trzydniowy rejs, który odbył się w dniach 10–12 sierpnia 1965 roku. Trasa wiodła przez wody Jezioro Lipie, Jezioro Słowa do Jeziora Osiek, a stamtąd na Jezioro Wielgie i do Dobiegniewa. Kawkada żaglowców zawitała na to jezioro, budząc sensację wśród okolicznych mieszkańców [19]. W latach osiemdziesiątych poszczególne kluby żeglarskie zwiększyły działalność rekreacyjną organizując imprezy takie jak: biesiady żeglarskie, biwaki, regaty rozpoczęcia i zakończenia sezonu żeglarskiego, a KŻ „West” organizował cyklicznie regaty turystyczne pod nazwą „Złoty Dzwon Jeziora Lipie”. Żeglarska działalność turystyczna w tym okresie wiązała się z koniecznością sprostania wytycznym GOZZ, z których kluby żeglarskie były zobowiązane się rozliczyć [20].

Przebieg działalności żeglarskiej po 1989 roku

Okres politycznej transformacji kraju (1989–1991) spowodował zahamowanie działalności klubów żeglarskich. Trwająca wówczas sytuacja kryzysowa państwa wymusiła ograniczenia wydatków w sferze budżetowej, w której były kluby. Aby kontynuować działalność w klubach zaczęto poszukiwać innych, pozabudżetowych źródeł finansowania. Rozwinięto działalności gospodarczą polegającą na prowadzeniu odpłatnego szkolenia sportowego, żeglarskiego na patenty oraz wypożyczaniu sprzętu itp. GOZZ odnotował spadek liczby osób zainteresowanych szkoleniem na stopnie żeglarskie. W latach 1989–1992 na kursach na stopień sternika jachtowego oraz stopień żeglarza uczestniczyło jeszcze w sumie 826 osób. Kolejne lata przyniosły dalszy, wielokrotny spadek liczby osób uczestniczących w kursach. Koniec lat dziewięćdziesiątych przyniósł wyhamowanie działalności szkoleniowej na stopnie żeglarskie [20]. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych wzrosła jednak inna aktywność żeglarska na badanym terenie przejawiająca się różnorodnością form od sportowych, poprzez indywidualne, rekreacyjne, po masowe związane z promowaniem tradycji żeglarskiej. W latach 1997–2010 nad Jeziorem Lipie odbywał się festiwal piosenki żeglarskiej „Keja”. Był to wówczas największy jednodniowy festiwal, w którym uczestniczyły najlepsze polskie zespoły szantowe. W ramach festiwalu odbywało się wiele imprez towarzyszących w tym regaty żeglarskie i parady żaglówek z pochodniami. Festiwal „Keja” był cenną inicjatywą i przez kolejne lata promował żeglarstwo oraz region przyczyniając się do wzrostu jego atrakcyjności [23]. Działalność szkoleniowa dzieci i młodzieży była prowadzona w utworzonym w 1994 roku Młodzieżowym Klubie Żeglarskim „Cadet” LOK. Klub posiadał bazę nad Jeziorem Długie i kontynuował tradycje „Halsu”, przyczyniając się do rozwoju sportu poprzez cykliczne organizowanie regat o Puchar Prezesa LOK w klasie Optimist i Cadet, Otwartych Mistrzostwach Gorzowa w klasach przygotowawczych, regatach Zakończenie Sezonu GOZZ i innych [24]. W okresie tym wzrosła także liczba prywatnych armatorów jachtów. Sytuacja taka wymusiła rozbudowę istniejącej bazy pod potrzeby tej grupy. W zjawisko to wpisywał się Klub Żeglarski Panta Rhei, który w latach 1998–2000 przeniósł siedzibę nad Jezioro Osiek, budując bazę żeglarską od podstaw. Obchodząc w 2006 roku w dwudziestopięciolecie istnienia, klubowicze mogli pochwalić się nowymi pomostami, slipami, świetlicą, pomieszczeniami sanitarnymi, hangarem, polem kampingowym, parkingiem itd. Klub mimo posiadania własnej osobowości prawnej oraz preferowania żeglarstwa prywatnego (indywidualne formy żeglowania) prowadzi działalność szkoleniową dzieci i młodzieży (obejmując szkoleniem około 20 osób rocznie), realizuje na terenie bazy obozy wypoczynkowe dla dzieci z rodzin popegeerowskich oraz współorganizuje od 2000 roku Turniej Piłki Nożnej Dobiegiew CUP między innymi po-

przez prowadzenie wycieczek żeglarskich po Osieku dla młodych piłkarzy [25]. Bazę nad Jeziorem Lipie, którą pozostawił klub harcerski, zajmuje Młodzieżowy Klub Żeglarski „Szkwał” Strzelce Krajeńskie, który zrzesza obecnie armatorów prywatnych jachtów kabinowych. Klub od 2009 roku jest organizatorem cyklicznych regat pucharowych prowadzonych w formule otwartej na jeziorach Lipie i Osiek. Regaty mające charakter klubowy i gromadzą na starcie każdorazowo około 15 jednostek.

Wiek dwudziesty pierwszy to okres dalszej komercjalizacji działalności żeglarskiej oraz rozbudowy infrastruktury. Na przełomie 2002/2003 roku MKŻ „Cadet” LOK został przejęty przez prywatnego inwestora, który na bazie klubu zorganizował ośrodek turystyczno-rekreacyjny i prowadzi działalność polegającą na organizacji wypoczynku oraz różnych form nauczania żeglarstwa deskowego, jachtowego, kajakarstwa, sportów motorowodnych itd. [24]. Jedną z ostatnich dużych inwestycji, która przyczyniła się do popularyzacji regionu było utworzenie szlaku wodnego mającego znamiona typowego szlaku żeglarskiego. Projekt nazwany Lubuskie Mazury rozpoczął się na przełomie wieku i był realizowany wspólnie przez gminę Strzelce Krajeńskie i gminę Dobiegniew. Wytyczony szlak rozpoczyna się w miejscowości Długie, nad Jeziorem Lipie. Następnie przebiega przesmykiem do Jeziora Słowa, leżącego na pograniczu wymienionych gmin, a następnie kanałem do Jeziora Osiek. Najważniejszymi elementami wybudowanymi na szlaku są jazy i śluzy oraz prace pogłębiające i poszerzające połączenia pomiędzy jeziorami Lipie, Słowa i Osiek. Wymieniono rurę średnicy 1m na rurę Arota o średnicy 3,20 m co pozwala na przepłynięcie tamtędy jachtów mających zanurzenie do 70 cm. Dalej szlak biegnie rzeką Mierzęcką Struga do Jeziora Wielgie. Spiętrzenie wody na Jeziorze Wielgie oraz poprawienie szerokości, głębokości i promieni zakoli na rzece, stanowił kolejny, niezrealizowany, etap projektu. Szlak w 2008 roku został zaliczony do produktów markowych województwa lubuskiego [26], niemniej obecnie jego wykorzystanie, oznakowanie, stan prac konserwacyjnych nie spełnia oczekiwań i budzi wiele zastrzeżeń.

Podsumowanie

Działalność żeglarska na terenie Pojezierza Dobiegniewskiego w badanym okresie przybierała różne formy. Próbę przyporządkowania wykorzystywanych form żeglowania w poszczególnych okresów działalności przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Wykorzystania różnych form uprawiania żeglarstwa w poszczególnych okresach działalności na terenie Pojezierza Dobiegniewskiego (1-słabe, 2-średnie, 3-duże)

dziedzina żeglarstwa	forma żeglowania	okres do 1945 roku		okres PRL od 1945 do 1989 roku		okres III RP od 1989 roku	
		do 1938	1939–45	1945–75	1975–89	1989–98	po 1998
żeglarstwo sportowe	podstawowe	–	–	1	2	3	1
	złożone	–	–	–	3	2	–
	zaawansowane	–	–	–	1	1	–
	specjalistyczne	–	–	–	1	1	–
żeglarstwo rekreacyjne	podstawowe	3	1	2	2	3	3
	złożone	2	1	1	2	2	2
	zaawansowane	–	1	1	3	2	2
	specjalistyczne	–	–	–	–	1	3
żeglarstwo turystyczne	podstawowe	3	–	3	3	3	3
	złożone	2	–	2	2	3	3
	zaawansowane	–	–	–	2	2	1
	specjalistyczne	–	–	–	1	–	–

Źródło: opracowanie własne

Analiza tego zestawienia pozwala uznać prawidłowość tezy o istnieniu zależności pomiędzy sytuacją społeczno-gospodarczą, a zmianami jakościowymi i ilościowymi w sposobach uprawiania żeglarstwa. Dobrze obrazują tę zależność wskazane formy żeglowania sportowego, które realizowane było głównie w okresie funkcjonowania województwa gorzowskiego oraz obowiązywania ówczesnego systemu rywalizacji sportowej. Po 1998 roku i likwidacji województwa oraz automatycznie strefy rozgrywek nastąpiło załamanie szkolenia strukturalnego (sportowego). Okres funkcjonowania województwa gorzowskiego był bez wątpienia także okresem masowego i najbardziej zróżnicowanego rozwoju żeglarstwa na badanym terenie. Analiza zebranego materiału pozwala także wskazać wybitnie regionalne formy żeglarstwa, jakimi są wycieczka żeglarska oraz żeglowanie relaksacyjne, które uprawiane są niezależnie od okoliczności zewnętrznych. Obserwujemy też duże, w miarę stabilne zainteresowanie badanymi zbiornikami wyrażane przez środowisko żeglarzy rekreacyjnych oraz turystycznych. Jednak należy zauważyć, że w okresie międzywojennym wykorzystywano zbiorniki leżące przy Dobiegniewie (głównie Wielgie), a w okresie PRL przy miejscowości letniskowej Długie nad Jeziorem Lipie, gdzie usytuowano główną bazę dla działalności gorzowskiego środowiska żeglarskiego. Obecnie można zaobserwować tendencję do rozrastania się bazy żeglarskiej na wszystkich zbiornikach, a także nasilenie żeglugi na Jeziorze Osiek.

Reasumując można stwierdzić, że na terenie Pojezierza Dobiegniewskiego zaczęto uprawiać żeglarstwo w okresie międzywojennym prostymi formami rekreacyjnymi. W czasie wojny jeńcy niemieckich obozów realizowali kursy teoretyczne na stopnie żeglarskie. W okresie PRL rozpoczęto żeglowanie w latach sześćdziesiątych prostymi formami rekreacyjnymi. Jednak w okresie PRL dominowały formy zorganizowanego, masowego szkolenia młodzieży prowadzone przez takie organizacje jak: LOK, ZHP, GOZZ. Dwudziestolecie po 1989 roku było najbardziej zróżnicowane pod względem form działalności żeglarskiej, jednak głównie w okresie funkcjonowania województwa gorzowskiego. Odbywały się wówczas szkolenia i kursy na stopnie, realizowane było szkolenie sportowe, miały miejsce prestiżowe (także ogólnopolskie) regaty w klasach przygotowawczych i otwartych, zapoczątkowano organizacje festiwalu Keja. Ostatnie dziesięciolecie jest okresem niespotykanych wcześniej inwestycji infrastrukturalnych oraz komercjalizacji działalności żeglarskiej.

Piśmiennictwo:

1. Bednarek R., *Projekty dokumentów wymagające przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko*. [W:] R. Bednarek [red.], *Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko w planowaniu przestrzennym*, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Poznaniu, Poznań 2012.
2. Nowacki M., *Atrakcje turystyczne: koncepcje, stan, determinanty zadowolenia osób zwiedzających*. Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, Poznań 2012.
3. Kowalczyk A., Kowalczyk M., Kulczyk S., *Zagospodarowanie obszarów turystycznych zgodnie z ideą turystyki zrównoważonej*. [W:] Kowalczyk A. [red.], *Turystyka zrównoważona*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
4. Czajewski J. [red.], *Encyklopedia żeglarstwa*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
5. Nowacki M., *Uwarunkowania aktywności żeglarskiej*. Wydawnictwo AWF, Poznań 2002.
6. Wołoszyn A., *Kryteria oceny przydatności zbiorników wodnych dla potrzeb żeglarstwa śródlądowego*. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski 2008.
7. Zawalski K., *Żeglarstwo. Program szkolenia dzieci i młodzieży*. Centralny Ośrodek Sportu, Warszawa 1999.
8. Sawińska A., *Produkt jako instrument marketingu w turystyce i rekreacji*. [W:] Panasiuk A. [red.] *Marketing w turystyce i rekreacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.
9. Król S., *Ziemia Lubuska, położenie geograficzne, regiony fizyczno-geograficzne, geomorfologia i rzeźba terenu, klimat i gleby*. [W:] Król S. [red.] *Przyroda województwa gorzowskiego*, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gorzowie Wielkopolskim 1994.
10. Borówka R. i wsp., *Przyroda Pomorza Zachodniego*, Oficyna In Plus, Szczecin 2002.
11. Choiński A.: *Katalog jezior Polski. Część pierwsza. Pojezierze Pomorskie*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 1991.

12. Woldenberg (Neumark), *Reiche Wald- und Seendplatte Modernes, neuzeitliches Strandbad*, Woldenberg 1930, p. 36 (Broszura turystyczna: <http://wbg.khd-research.net/> dostęp 10.10.2013)
13. Toczewski A., *Podziemie obozowe w Oflagu II C Woldenberg w Dobiegniewie*. Nowa Marchia – prowincja zapomniana – wspólne korzenie, Zeszyt naukowy nr 6, Gorzów Wielkopolski 2006, s.40–77.
14. Anioła E., Teterus M., *Obóz jeniecki Oflag II C Woldenberg*, Dobiegniew 2009. <http://bp.pila.pl/materialy/doradcy/muzeum.pdf> (dostęp 4.10.2013)
15. Składnica Akt Gorzowskiego Okręgowego Związku Żeglarskiego (GOZZ): teczka KŻ „West” LOK Gorzów Wlkp.
16. Składnica Akt GOZZ; Sprawozdanie z działalności Zarządu GOZZ za rok 1976 r.
17. Wołoszyn A., *Działalność klubów sportowych zrzeszonych w Gorzowskim Okręgowym Związku Żeglarskim w latach 1976–1988*. ZWWF w Gorzowie Wielkopolskim, maszynopis pracy magisterskiej, 1990.
18. Składnica Akt GOZZ, Statut GOZZ 1975.
19. Morawska M., *Zdzisława Morawskiego – poety – przygoda z żeglowaniem*, „Pegaz Lubuski” 2009, nr 2 (37).
20. Zakrzewski R., *Okręgowy Związek Żeglarski w Gorzowie Wlkp. w latach 1975–1992*, ZWWF Gorzów Wlkp., maszynopis pracy magisterskiej 1993.
21. Wołoszyn A., *Kryteria oceny przydatności zbiorników wodnych dla potrzeb żeglarstwa śródlądowego-ich weryfikacja w ocenach wybranych jezior Pojezierza Dobiegniewskiego*, Gorzów Wlkp., maszynopis pracy doktorskiej 2007.
22. Relacja ustna M. Bezulskiego (12. 10 2013 r.)
23. Składnica Akt GOZZ, teczka MKŻ „Hals” LOK Gorzów.
24. www.gazetalubuska.pl/festiwalpiosenkiżeglarskiejkeja (dostęp;/10.10.2013).
25. Kronika Młodzieżowego Klubu Żeglarskiego „Cadet” LOK Gorzów Wlkp.
26. Kronika Harcerskiego Klubu Żeglarskiego „Panta Rhei” Gorzów Wlkp.
27. www.ziemialubuska.pl/lubuskiemazury (dostęp;/ 4.10.2013).

SOCIOECONOMIC CONDITIONS OF SAILING ACTIVITY ON THE EXAMPLE OF ACTIVITIES AT THE DOBIEGNIEW LAKE DISTRICT

Summary

Keywords: sailing, socioeconomic changes, Dobiegniew lake district

The authors have attempted to identify various values of the lake districts for the development of sport, recreation and sailing tourism. The main objective of this study was to show the diversity of forms and conducting of sailing activity, influenced by social and

economic changes occurring in the Dobiegniew lake district. Documents and other materials available in the archives of the communal and administrative institutions as well as sailing organizations active in these regions were analyzed. Chronological statement of facts shows the diversity and popularity of used forms of activities also in a little-known period of German affiliation of the investigated region. Results of this study should be treated as insight necessary to create further development plans of thematic activities on inland waters.

